

סדור רש"י

כולל פסקי דינים והלכות

יוצא לאור ראשונה

עם הערות ותקונים ומראה מקומות ומבוא

אשר הכין

ר' שלמה באבער ז"ל

נערך ונסדר לדפוס

מאת

יעקב פריימאן

אבד"ק העלישווא

חברת מקיצי נרדמים.

ברלין

בדפוס צבי הירש אימצקאווסקי

תרע"ב

הוצאה לאור והפצת ספרים

"יהדות"

בני-ברק

תש"ס

לפני רבי אותו קורקבן עם הכשר שעליו ולא רצה רבי לומר לא איסור ולא היתר. היתר מפני שחשש שמא הכשר מן הקורקבן הוא ויש עליו רין קורקבן (ג) רחנן ניקב הקורקבן מריפה, ואיסור מפני שמא מן הזפק הוא וכשר ראם ניקב הזפק כשר, באותו חוש כשר מהובר הזפק וקורקבן יחד, שבראשה אחר הזפק ובראשה אחר קורקבן, הולכך לא אמר לא איסור ולא היתר, ועטרו כלם במסק.

[תריד] (א) ועל המליגה היאך אנו שופכין הקילוח של הוהחין על העוף בכלי שני נהי ראיין כלי שני מבשל שהרי דופניו קרים הם מכל מקום הניצוק של רחיחה ששופכין בשטיפה על העוף מבשל כשרו ורמנו עמו. והשיבני רבי אין מרחיחין אותו כל כך אלא פושרין, ואמרתו הרי מי שלפניו עופות הרבה למלוג מרחיחין ביותר כדי למולגן באחר והדבר נראה שהרי העור נכווץ ונשטט מעל הבשר מכה קילוח הרחיחה שנופל עליו ואם כן נחתה דבריך לשיעורין, ואני מצאתי בסדר בשר על גבי גחלים שצריך ליתן תחילה החמין בכלי שני ואחר כך גותנים לתוכו העוף למלוגו. (ב) ורבי אמר לי הן וראי כמה ימים נהגתי בזה איסור נמור אבל לאתר (ק) ומן מצאתי וראיתי בתורת כהנים (ג) בפרשת צו את אהרן שאין עירוי מבשל בכלי שני אלא הכלי בולע מחמת העירוי דקתני החם אהאי קרא וכלי חרס וכי אין לי אלא שבישל בו, כלומר אין לי שיהא טעון שבירה אלא אם כן בישל בו, עירה לתוכו רוחח מניין, רהוי על ידי עירוי רוחח כעל ידי כישול, תלמוד לומר אשר [תבושל] בו ישבר, ואפילו על ידי עירוי גמי טעון שבירה, אין לי אלא כלי חרס, שעירה לתוכה רוחח שיהא טעון שבירה, כלי נחושת שעירה לתוכו רוחח מניין, שיהא טעון מריקה ושטיפה, ת"ל אשר תבושל בו ישבר ואם בכלי נחושת, ליתן את האמור בכלי חרס נחושת, ומיכן אנו למדין שעל ידי העירוי הכלי בולע, לפיכך הן טעונין מריקה ושטיפה משום דבלע, אכל מבשל אינו מימי, דאילו העירוי מבשל מאי קא מיבעיא ליה, פשיטא דעל ידי עירוי טעון שבירה כעל ידי כישול, אלא שמע מינה מים הרותחין הנשפכין על התרנגולת אין מבשלין [ואין] [את] העוף לאוסרו אלא אם העוף נמלג (ד) בלא שטיפת צואר, (הכלי) העוף בולע את הדרם על ידי עירוי הרותחין, ומכל מקום אני מחמיר בזה אבל אין איסור בכך, והמחמיר תבא עליו ברכה.

[תרימו] (א) פעם אחת סיפר יהודי אחד לר' (ב) שמממבריא מנהג ששמונה חומין שכציצית אינם שזורים שנים יחד אלא [כמו] שהם שווים משילין אותו ככפוי מלית, ונראה בעיניהם שאם ישזור שנים יחד נמצא שמרכה בתושיין, אבל בכל מלכות לוותר מיהא שזורין אותו כדי שיהיו קיימין מלינתך, ומצא רבי ראייה בכספרי שצריך

עשו כמין אגור, ובכ"ב: שהוא עשוי כמו אגור וכיה בכ"ה לר"ת שם. (ג) רחנן. חולין ג"ז ע"א. [תריד] (ב) ועל המליגה. האורה ח"ב ע' 207 ס"ה ותחציו ס"ס פ"ב, ועיי' בה"א ס"ה האורה ע' 142 ס"ה ק"ב. (ג) ורבי אמר לי. כ"ה האורה ע' 207 ובתחציו שם ס"ס פ"ה: יפה אמר [סידר] המסדר. . . ראיין כולגין אותן אלא בכלי שני, והשאר שהובא פה בסדור ליתא שם. (ג) כפי צו את אהרן. פרק ז'. ועיי' האורה ע' 188 ס"ס ק"י ושם ע' 185 הערה ג"ג. (ד) בלא שטיפת צואר. עיי' בתחציו ס"ה פ"ב ובהערת המבול שם אות ו'.

[תרימו] (ב) פעם אחת. כל הסימן חסר בכ"ב ובס' הסדרים. (ג) שמממבריא. אפשר שצ"ל ממבריא.

לשזור אותו, דהכי דריש בספרי (ג) בפרשה שלח לך פתיל חבלת שצריך שיהא טווי ושזור. אין לי אלא חבלת לבן מניין כו', דמכתב דאינו נקרא פתיל אלא עד שיהא שזור דלשון פתיל (ד) היינו כא' כתוב פתלתול שהוא טווי ושזור.

זה תיקון נקיות בשר.

[תרמוז] (א) חלב ודם וגידין שכתוב בהן כרת. דכתיב כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא וגו' (ויקרא י"ז י"ד) מיכן אתה למד שהדם מובלע בבשר, ואסור לאכול בשר עד שידחנו במים וימלחנו במלח יפה יפה, וינחנו על כלי מטוקב עד שיפלוט כרי שילך הדם, ואחר כך ינער המלח וידח במים ג' פעמים, (ב) דאמר ר' חייא אין הבשר מוציא דמו אלא אם כן ידחנו במים יפה וימלחנו יפה יפה. ואמר רב הונא (ג) מולחו והופכו. (ד) ואסור לבשל את הכבד (ו) לא לכדו ולא עם בשר אלא לצלות אותה לכדה באש, ואסור (ה) למיתליה למעלה מן הבשר אלא למטה מן הבשר. ואסור לבשל את החלב שהוא עם בני מעיים שבני מעיים מקיפין אותו, ואסור לבשל (ו) את החלב שבראש ואסור לקלפו אלא יצלה אותו על האש. ואסור לבשל את התרנגולת עד שימלחנה. ואסור עד שיוציא כל המוח שבראש מפני הדם, וצריך שיקח כל החלב למעלה שבכליות ושל למטה מן הכליות וכל חלב (ז) שיש על העופות שתחת הכליות ישליכנה ולא ישרא כשעורה אחת של חלב דאסור אפילו כשעורה אחת וחייב כרת. צריך שיטול גיד הנשה כולו ויחתוך מן הירך כולה ולא ישרא מגיד הנשה כהוט השערה, וישבור העצמות שברך שיש בהם שורש גיד הנשה, וישלך אותו לחוץ, ויטול השמנונית שברך. ויטול החלב והקרנם שעל גבי מחול וישלף הוורדין שבתוך המחול מן החלב. ויטול הקרנם שעל גבי הכליות והחוטין שבתוך הכליות. ויטול הקרנם שעל גבי הכסלים וחוטין שבתוך הכסלים שהן (כ) ה' חוטין, ג' בכסל הימין שכל אחד ואחר נחלק לבי חוטין, וכי חוטין שבכסל שמאל שכל אחד נחלק לבי חוטין, שהן כולן שנים עשר חוטין, ויברוק אחריהם וישרש אותן עד שיטול את כולן ולא ינח מהן אפילו כהוט השערה, ואם הניח חייב. וחייב ליטול החלב שעל גבי הקיבה ושעל גבי המסס וכית המוסות ושעל הכרס כולה, ויטול החלב שעל הקפה

(ג) בפרשה שלח לך. פסקא קמיה. וכ"פ בסמ"ג עשין כ"ו [בד"ו דף ק"ח ע"ג] ובהגמ"מ ס"א מה' ציצית אות ח', ועיי' בתשובות הרמב"ם שהביא הכסף משנה שם כהלכה זו ובהשגת הראב"ד שם הלכה י'. (ד) היינו כאלו כתוב פתלתול. עיי' בפרדס דיש ס"ו ל"ו ובהערת הרש"ה בספ"ז ע' 688 אות ת'.

[תרמוז] (ב) חלב דם. האורה ח"כ ע' 227 ס"י ק"ג. (ג) דאמר ר' חייא. וכ"ה ככ"ב ובס' הסדרים ובחופת אליהו [שהעתיק רח"מ הורוויץ בס' כבוד חופה] ריש ע' 50, ובהאורה שם איתא דאמר שבואל כמו שהוא לפנינו בחולין ק"ג ע"א. (ג) מולחו והופכו. לפנינו בגמרא שם מולח. ומדיח. (ד) ואסור לבשל את הכבד וכו'. תובא גם כן בס' האורה ח"א ע' 129 ס"ס ק"ד***. (ה) למיתליה. בכ"ב ובס' הסדרים לצלותה, וכ"ה בהאורה שם. (ו) את החלב שבראש. בהאורה שם ובכ"ב ובסדרים: את המוח שבראש. (ז) שיש על העופות שתחת הכליות. בכ"ב ובסדרים: על העופות שתחת הכלי, וצ"ל על העצמות שתחת הכליות וכ"ה בהאורה שם וכח"א ס"י ק"ח ע' 180 ששם תובא כל הענין מבאן ועד כל חלב וכל דם לא תאכלו. ובמח"ז העתיק הטיבנים בס' התרומה מע' 755 ואילך, ובסוף הרמזים סו' איסור היתר הביא שם כע' 767 ס"י ע"ג דין ניקוי הבשר וניקורה, ומתחיל צריך אדם שיטול כל חלב שעל הכליות וכו' והעתיק עד ואת החוטין שבצואר שאסורין משום דם, כמו שהוא לפנינו בסדר.

סדר רשי

ברקין, ויטול החוטין שחתת הירדים כולן והחוטין שיש בראש תחת הלשון, ויטול החוטין שבצואר שהן אסורין משום דם שבתוכה, ואל יניח חוט אחד בכל הכהמה, שיש בהן אסורין משום דם ויש בהן משום חלב, וכל האוכל שיעור נגיד חמה אחת מן החלב או מן הדם חייב כרת, משום כל חלב וכל דם לא תאכלו (ויקרא ג' י"ז) ולא פירש איזה חלב אסור לאכול, ואם אתה אומר כל החלב שבתוך הכהמה אסור נמצא אתה אומר כל הכהמה כולה, (ח) אלא חכמים פירשו איזה חלב אסור ואיזה חלב מותר בתורה שבעל פה, שהחכמים הוגים בה יומם ולילה, (ט) אסור לבשל כחל בקריה מפני שיש בה חלב אלא צולה אותה באש, והאוכל בשר אסור לאכול חלב באותה מעודה, וחוטין שבעוקץ שבונג אסור משום חלב, וצריך לכל אדם שיהא רזין ליטלו ולנקר כל הונג לפי שהן נמשכין באורך כל הונג, ושאינו מנקר ואוכלו עובר משום חלב. סליק נקיות בשר דרבינו שלמה.

[תרי"ז] (א) אמר שמואל חמשה דברים אסור חכמים סכין קערה ככר ומצוי ודגים ועופות. (ב) סכין ששחט בה אסור לאכול בה רותח לפי שהיא פולטת דם, (ג) קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח לפי שהיא פולטת דם, (ד) ככר שנחתך עליה בשר אסורה באכילה, במה דברים אמורים בזמן שנראת כדם אבל אם נראית כמים ארומים מותר באכילה, (ה) מצויי סלח שהניח הבשר עליו אסור באכילה, במה דברים אמורים שלא המתין לה עד שיפסקו המים הארומים אבל אם המתין לה מותרת באכילה, (ו) דגים ועופות שנמלחו זה עם זה אסורים באכילה במה דברים אמורים שהעופות למעלה ודגים למטה אבל אם היו דגים למעלה ועופות למטה מותרות, (ז) אמר רבא בשר שחוטתו ובשר טריפה שנמלחו יחד זה עם זה אסור באכילה במה דברים אמורים בזמן שהשחוטתו מלמטה ובשר טריפה מלמעלה אבל טריפה מלמטה ושחוטתו מלמעלה מותר באכילה, (ח) ואמר רבא גוי שהביא בשר טריפה בשפור אחד וישראל הביא בשר בשפור אחד והניחו שפוריהן בתנור אחד אסור באכילה מפני שמפעפע ממא ובלע טהור, (ט) דג טמא ודג טהור שנמלחו זה עם זה אסורין באכילה

(ס) אלא חכמים פירשו, בס' האורה ובבב"ב וגם בס' הסדרים איתא: אלא פירש הקדוש ב"ה, (פ) אסור לבשל כחל וכו' והאוכל בשר אסור לאכול חלב באותה מעודה, שם בהאורה ע"י 227, וזה ליתא בבב"ב ובס' הסדרים.

[תרי"ז] (ב) אמר שמואל חמשה דברים אסור חכמים, פירקא דרבינו הקדוש [שהו"ל ר"ש שאנבלום בכפרו שלשה ספרים נפתחים, לבוב תרל"ז] בבא דחמשה ע"י ב' ס"י כ"ח וכבוד חופה לר"מ הירושין סוף ע"י 49 וליתא במעשה תורה כבלבו ס"י ק"ח ובחופה אליהו רבה שבמקו ס' ראשית חכמה, ועיי' בד"ס חולין ק"א ע"ב אות פ' הסימן שהביא שם מכ"י רומי, (ג) סכין ששחט בה אסור לאכול בה רותח, לפנינו בגמ' שם הגירסא: אסור לתתוך בה, ועיי' בד"ס שם אות צ"י, (ד) קערה שמלח בה, שם, (ד) ככר שנחתך, שם ק"ב ע"א, (ה) מצויי סלח, שם, וכונתו למימרא דר"ג אמר שמואל אין מניחין כלי תחת הבשר עד שיכלה כל האדמימות שבה, וסלת דנקט הוא עפ"י האוקימתא דגמ' בפסחים ע"ד ע"ב וכמו שפירש"י שם ד"ה בסמוך, (ו) דגים ועופות, חולין ק"ב ע"ב ועיי' בד"ס שם אות ו' דככל הכי ובר"ף וברא"ש ובא"ז ח"א ריש ס"י תע"ב ובתוה"ב דף ס"ח ע"ב הגירסא א"ר נחמן, אמר שמואל, (ז) אמר רבא בשר שחוטתו, שם בגמרא רב כרי בר רחל אימלה ליה בשר שהוטתו בתרי בשר טריפה אתא לקמיה דרבא וכו', ועיי"ש דף ק"ב ע"א בתוס' ד"ה טהור, (ח) ואמר רבא גוי שהביא, עיי' בה"ג הוצאת סה"ע הילדעסהייטער וצ"ל ע"י 656 ובהערה מ"א שם, (ט) דג טמא ודג טהור, חולין ק"ב ע"א.

כיצד רג טמא מליח ורג טהור תפל אסור מפני שפולט טמא ובלוע טהור אבל רג טהור מלוח ורג טמא תפל טהור:

[תריח] (א) ומן הצאן להוציא את הנוגה שהמית את האדם והאי נוגה ורובע ונרבע וקתני על פי עד אחד או על פי הבעלים (ב) ומורה בקנס פטור. והילכתא להרויט שרי ולגובה אסור אבל על פי עדים בר סקילה היא ולהדיוט נמי אסור:

עירובי תבשיל.

[תריט] (א) פסח ושאר יום טוב שחל להיות בחמישי בשבת, מניח אדם עירובי תבשילין מערב יומי, שאין אופין ומבשלין מיויט לשבת אלא אם כן עירב בפת ותבשיל (ב) וכן הוא עושה, ולוקח פת ומניח על גביו בשר או ביצה או רג כשהן מבושלין ומזכה להן (ו) לכל ישראל כני העיר על ידי אחר, כגון על ידי בנו ובתו הגדולים או על ידי אשתו, ולוקח מידן ומברך, בא"י אמיה אקבו"צ על מצות עירוב, ואומר בדין יהא שרא לנו לאסויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרנא ולחקוני כל צרכין מיומא טבא לשבתא לנו ולכל בני ישראל הדריס בעיר הזאת, ומיחד לו מקום. (ג) פעם אחת הניחו עירוב תבשילין ערב יום טוב, ולמחר ביום ראשון מצאו הפת לבדו הנשאר, והבשר שעמו נאכל (ד) והרצו הדברים לפני רבי על שלחנו, ואמר רבי אילו לא בא הדבר לפנינו עד למחר לא היה תקנה ברב, אבל עכשיו יש תקנה (ה) דאמר רב מניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב לחבירו ומתנה, ולוקח בשר מן הקערה שלפניו ואחת מן הכברות ואומר, אם היום חול ולמחר קודש הרי זה עירוב, ואם היום קודש ולמחר חול אין צרכין לכך* (ו) ואין ברברי כלום:

פרשיות של ימים טובים והפטרותיהן.

[תרכ] (א) ביומא קמא דפיסחא קרינן כמרשת בא אל פריעה ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משנו עד מארץ מצרים על צבאותם, ומפסיר קרי בפרשת

[תריח] (ב) ומן הצאן וכו'. עיי' תמורה כ"ח ע"ב וברש"י שם. (ג) ומורה בקנס פטור. עיי' זכחים ע"א ע"א תוס' ד"ה ע"כ ע"א תירסת הצ"ק ברש"י שם.

[תריט] (ב) פסח ושאר יום טוב, מחזי עי' 287, האורה ח"ב עי' 195 סי' מ"ח, ועיי' במעשה הגאונים עי' 18 סי' כ"ג. (ג) וכן הוא עושה, מכאן ועד סוף הסי' הובא ג"כ במחז"י סי' רפ"ד עי' 262. (ג) פעם אחת הניחו ע"ת, במחז"י עי' 287 איתא הניחו בבית רבי, וב"ש"ש פ"ה דביצה סי' י"ח הביא שמעא כחוב במתני ר' אבהו קלחנר מ"א הניחו ע"ת וכו' כמו שהוא לפנינו, ועיי' במתני מהרא"ק דפוס ריווא שי"ט דף ל"ח ע"א ברגה ותראה שהלשון מנומנם וזה שהביא ב"ש"ש ליחא שם, והשוה לזה מה שכתבתי בכבוא ל"ס לקמ' יושר עי' XIX סוף סי' ח'. (ד) והרצו הדברים לפני ר' על שלחנו, במהרא"ק שהביא ב"ש"ש איתא: והיו מגידים לר"י בשעת הסעודה. (ס) דאמר רב ביצה ו' ע"א, י"ז ע"א ולפנינו תגירסא אמר רבא וכ"ה במע"ה"ג שם ועיי' בדי"ם שם י"ז ע"א אות ל'. ובמחז"י עי' 268 ועי' 287 הגי' א"ד מתנה אכר רב, ובכ"י"ב דאמר רבי יצחק וכ"ה ב"ש"ש בשם מהרא"ק דאמר ר"י. (ו) ואין ברברי כלום, בכ"י"ב סי' ס: בדין יהא שרא לן וכו' ויחד לה מקום ד' על ד', ועיי' במחז"י והאורה שם.

[תרכ] (ב) ביומא קמא דפסחא, בשינוי לשון בתאורה ח"א סי' ע"ד (עי' 81), ונראה שהוא מסרע"ג דף מ"א ע"כ ומתאים עם סדר פרשיות של י"ט הנדפס בתורתן של ראשונים לר"ח"ם הירושקי, פפר"ם תרמ"ב, ח"א עי' 88 ובהלכות רא"י (שהו"ל שוח"ה) עי' 182 ובכ"ה"ג שהר"ל הרד"ג מר"ע הילדעסהיימער עי' 617, ועיי' בפר"ם סי' ל"ג.